

AVRUPA KREDİ TRANSFER SİSTEMİ VE MESLEKİ EĞİTİMDE YENİ MODEL ARAYIŞLARI

EUROPEAN CREDIT SYSTEM FOR VET AND SEEKING NEW PERSPECTIVES IN VOCATIONAL AND TECHNICAL TRAINING

MUSTAFA DEMİRER ¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretim sisteminde uygulanabilecek nitelikte ve örgün, yaygın ve serbest öğrenmeyi bir bütünlük içerisinde ele alan Avrupa Mesleki Eğitimde Kredi Transfer Sistemi (ECVET) ile uyumlu bir model geliştirmektir. Bu amaçla Avrupa Birliği mevzuatı ve uygulamaları incelenerek önerilen modelimiz ortaöğretim düzeyindeki örgün ve yaygın mesleki eğitim ve öğretim kurumlarının vermiş oldukları sertifika, diploma ve diğer belgelerin ECVET yaklaşımıyla tanınması, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının yönetsel yapısının ECVET yaklaşımının uygulanmasına olanak tanıyacak şekilde esnek ve dinamik bir yapıya kavuşturulması, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında görev yapacak teknik öğretmenlerin bu alanda yetiştirilmesi ve istihdamına yönelik önerileri kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: ECVET, mesleki ve teknik eğitim, örgün, yaygın ve serbest öğrenme, Mesleki Yeterlilik Kurumu.

ABSTRACT

The purpose of this study, vocational and technical education system in the nature and mesh can be applied in Turkey, addressed in a common and free learning entirety Europe in Vocational Education Credit Transfer System (ECVET) it is to develop a model that is compatible with. For this purpose, the model proposed by examining the legislation and practices of the European Union; Recognition of the certificates, diplomas and other documents provided by vocational education institutions at secondary level by ECVET approach, providing the administrative structure of vocational and technical secondary education institutions with a flexible and dynamic structure to enable the implementation of ECVET approach; employment proposals.

Keywords: ECVET, vocational education and training, formal informal and non-formal education, Vocational Qualifications Authority.

GİRİŞ

Kalkınma çabası içinde bulunan ülkeler sanayileşme hamlelerinde başarılı olabilmek ve mevcut kaynakları iyi bir şekilde kullanarak, azami faydayı elde edebilmek için yetişkin ve eğitimli işçi, yönetici ve müteşebbis kadrosuna mutlak surette muhtaçtırlar. Avrupa Birliği (AB), birliğe üye olan ülkelerde yaşayan vatandaşların hayat standartlarını arttırma amacının yanı sıra mesleki eğitime başlama, sertifika ve diplomaların karşılıklı tanınması gibi konularda birliğin temel yaklaşımlarını bozmadan üye ülkelerin ulusal uygulamalarını uyumlaştırma konuları üzerine çalışmaktadır.

Avrupa Komisyonu, 2009 yılında almış olduğu bir kararla ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim (MTE) alan bireylerin eğitimlerinin bir bölümünü üye ülkelerden herhangi birinde tamamlamalarını teşvik etmiştir. Ortaöğretimde uygulanacak bu sistem Avrupa Mesleki Eğitimde Kredi Transfer Sistemi (ECVET) olarak adlandırılmıştır. ECVET (European Credit System for Vocational Education and Training) araçlarının kullanımı sonrası elde edilecek belgelerin, sertifikaların ve diplomaların hiçbir engelle karşılaşmadan üye ülkelerde tanınması, doğrulanması ve elde edilen mesleki eğitim kredilerinin başka ülkelerde zaman kaybına yol açmadan geçerli olması sistemin genel çerçevesini oluşturmaktadır. ECVET sisteminin yerel düzeyde uygulanmasında Ulusal Ajanslara 2014 yılından itibaren daha aktif bir rol ve sorumluluk verilmiştir. ECVET mesleki eğitimde kredi transfer sistemi, Avrupa Birliği üye ve aday ülkeleri arasında mesleki eğitimde işbirliğini artırmak, şeffaflığı, kıyaslanabilirliği, transfer edilebilirliği, farklı ülkeler arasında farklı seviyelerdeki niteliklerin ve yeterliklerin tanınmasını teşvik eden bir kredi transfer sistemidir (CEDEFOP,2010).

Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler

Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretimin diploma temelli olması ve seviye tanımlayıcı göstergeler bulunmaması araştırmanın problemidir. Bu açıdan ana problem çerçevesinde aşağıda belirtilen alt problemlere yanıt bulunması amaçlanmıştır:

- a) Mesleki eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) merkez teşkilatında yönetim uygulamaları nasıldır?
- b) Mesleki eğitim kurumlarının yönetim uygulamaları nasıldır?
- c) Mesleki eğitim kurumlarında istihdam edilecek meslek dersi öğretmenleri nasıl yetiştirilmektedir?

YÖNTEM

Araştırma problemlerinden hareketle Türkiye’de mesleki eğitimde mevcut durumu ve mevcut durumla ilgili sorunları etraflıca ortaya koymak ve açıklamak, AB mesleki eğitim politikaları çerçevesinde alınan ECVET tavsiye kararı bağlamında Türkiye’deki mevcut mesleki eğitim uygulamalarına yeni bir model önerisi getirmek amacıyla araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır.

Yapılan çalışmayla ilişkili konularla bağlantı kurulmuş mevcut yazın bütünleştirilmiş ve bir dizi ilişkili konu örgütlenerek merkezi sorunlar özetlenmiştir (Creswell, 2016). Literatür taraması, yenilikçi tüm çalışmalarda sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Literatür taraması belirlenen bir konu üzerinde yayınlanan pek çok yayının sistemli ve derinlemesine araştırılıp ifade edilmesidir (Gash, 1999). Araştırmacı tarafından yapılmış önceki çalışmalar doğrultusunda bir model önerisi sunulmuştur.

Avrupa Birliği Eğitim Politikası

AB eğitim politikası, üye ülkeler için herhangi bir sistem dayatmamakta, kendilerinin sosyal ekonomik yapılarına uygun sistemleri uygulamaları konusunda serbestlik tanımaktadır. AB eğitim politikasının amaçları üye ülkelerin vatandaşları arasında karşılıklı anlayışı özendirmek,

üye ülke vatandaşlarına Avrupalılık bilinci aşlamak, öğrenci ve öğretmenleri eğitmek, tüm araştırma ve geliştirme alanlarına üye ülkelerin etkin katılımını sağlamaktır.

Eğitim AB'ye üye tüm ülkeler açısından en önemli konulardan biridir. Üye ülkelere bakıldığında her ülkenin eğitim sistemi millidir ve bu sistemlerin ortak paydada toplanması beklenmemektedir. AB eğitim süreçlerinde belirli ve tek bir sistemin benimsenmediği buna karşın üye ülkelerin istişare yoluyla birbirlerinin süreci değerlendirdiği bir mekanizmaya sahiptir. AB üyesi ülkeler, eğitim sisteminin uygulamaları ve yapılandırılması konusunda özgür bir şekilde hareket etmek ile birlikte birbirlerinin karar ve uygulamalarından da faydalanmaktadırlar. AB'nin eğitim konusunda yaratmış olduğu fırsatlar, uluslararası eğitim süreçleri, mesleki eğitim planlamaları, eğitim ve öğretim odaklı değişim programlarını içerdiği gibi teknoloji ile bütünleşik, modern dönemin şartlarına uygun öğretim ve eğitim programlarını kapsamaktadır. Farklı eğitim yapılarında elde edilen diplomaların mütakabiliyet dâhilinde tanınması; akademisyenler arası bir ağın kurulması ve mesleki yetkinlik, karşılaştırma ve strateji üretme odaklı dayanışma ortamıdır (Cansever, 2009).

Avrupa Birliği Antlaşması topluluğun eğitim sistemlerindeki ortak sorunlara ilişkin bilgi ve deneyim alışverişinin geliştirilmesi, gençlik değişim programlarının ve sosyal eğitim alanındaki eğitim değişimleri teşvik edilmiştir. Antlaşma metni üye ülkeler arasında uzaktan eğitimin desteklenmesi ile üyeler arasında işbirliğini destekleyerek eğitim kalitesinin yükseltilmesi gereğini beyan ederek eğitim politikasını resmi bir dille ifade etmiştir (Avrupa Birliği Antlaşması, 2011).

2009 yılının Mayıs ayında eğitim bakanlarından oluşan konsey genel ve mesleki eğitim alanında Avrupa işbirliği için bir stratejik çerçeve metni imzalamıştır. Bu metinle Avrupa Birliği ülke eğitim bakanları 2020'ye kadarki iş birliği için aşağıdaki hedefleri belirlemişlerdir:

1. Hayat Boyu Öğrenme ve hareketliliğin gerçekleştirilmesi,
2. Genel ve mesleki eğitimin kalitesinin ve etkililiğinin iyileştirilmesi,
3. Aktif bir vatandaşlık bilinci, sosyal dayanışma ve adaletin geliştirilmesi,
4. Yenilikçiliğin, yaratıcılığın geliştirilmesi ve desteklenmesidir.

Eğitim Politikalarında Mesleki Eğitim

Eğitim kavramı sadece bilimsel alanda yaşanan gelişmeler nezdinde değerlendirilen ve öğrencilere ya da eğitim desteği almak isteyen bireylere bu alanlarda bilgi verilen bir yapıyı ifade etmemektedir. Özellikle son yıllarda şekli değişen bir süreçte ortaya çıkan mesleki eğitim süreçleri de önemli birer eğitim aşaması hâline gelmektedirler; çünkü eğitimin örgün yapısı içerisinde sadece belirli alanlarda, bilimsel konulara dair bilgiler yer almamakta, yaşamın pratik kısmına yönelik bilgiler de söz konusu olmaktadır (Yıldırım ve Şahin, 2015).

Her ne kadar bu tür eğitim süreçlerinde mümkün olduğunca nitelikli birey yetiştirilmesine çalışılsa da bunun ötesinde istihdam açısından da nitelikli bireylerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedendir ki eğitimin içeriğinde yapılacak olan tüm değişimlerinde bireyler açısından olduğu kadar toplum ve ulusal çıkarlar açısından da önemi bulunmaktadır. Özellikle de ulusal üretim ve gelişime katkı açısından eğitimin farklı açılardan değerlendirilmesi önem

arz etmektedir. Bu noktada da mesleki eğitim, söz konusu ülkeler açısından gereken desteği sağlamaktadır (Binici ve Arı, 2004).

Özellikle iş dünyası içerisinde yeni, nitelikli ve gelişmiş özelliklere sahip bireylerin istihdamı noktasında mesleki eğitim önemli bir araç olmaktadır. Sadece alışlagelmiş olan eğitim materyalleri ve konuları üzerinden işlemeyen bunun ötesinde pratiğe uygun olarak bireyleri süreçlere hazırlayan ve bu vesile ile de onlardan iş dünyası içerisinde verim almayı sağlayan eğitim süreçleri mesleki eğitim olarak adlandırılmaktadır (Yörük, Dikici ve Uysal, 2002). Mesleki eğitimin genel olarak taşıdığı olduğu önemi de aşağıdaki unsurlarla sıralamak mümkündür:

- Mesleki eğitim süreçleri, nitelikli ve gereken noktaya erişmiş insan gücünün işletmelere ve iş dünyasına katılımını sağlama konusundan son derece yararlı ve yönlendirici bir yapıdır,

- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bazında değerlendirildiğinde mesleki eğitim, üretim, teknolojik gelişme ve bilimsel ilerleme açısından toplumu değişime açık hâle getirmekte ve üretken bir toplum yapısı oluşturulmasına yardımcı olmaktadır,

- Mesleki eğitimler ile birlikte bir sürdürülebilirlik sağlanmaya çalışılmaktadır; buna göre hem öğrencilerin hem de çalışanların mesleki eğitim süreçlerine sürekli olarak katılımları ve bundan da mümkün olan en yüksek ölçekli faydayı almaları sağlanmaktadır,

- Mesleki eğitimin içerisinde artık sadece belli başlı, iş dünyasına dair unsurlar yer almamakta bunun dışında çağın tüm gelişen şartlarına uyumlu olan bilgilerin de sunulması mümkün hâle gelmektedir (Uçar ve Özerbaş, 2013).

Üye ülkeler 2020'ye kadar mesleki eğitim alan öğrenci veya yetişkinlerin en az %6'sının mesleki eğitimlerinin bir kısmını ülkelerinin dışında tamamlaması konusunda anlaşmışlardır. Şekil 1'de AB ülkelerindeki mesleki eğitim seviyelerini göstermek için hazırlanan sekiz seviyeli Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (AYÇ/EQF-European Qualification Framework) gösterilmiştir.

Şekil 1: Avrupa Yeterlilik Çerçevesi

Kaynak: AYÇ Referans Alınarak Araştırmacı Tarafından Derlenmiştir.

Bu çerçevenin amaçlarından biri de mesleki eğitim programlarını ülkeler arası hareketliliğin bir parçası yaparak öğrencilerin alanları ile ilgili iş piyasasına daha hazır olmalarına olanak sağlamaktır (Mendez, 2012).

Avrupa Birliği Mesleki Eğitiminde Kredi Transfer Sistemi

ECVET, mesleki eğitimde kredi transfer sistemi, Avrupa Birliği üye ve aday ülkeleri arasında mesleki eğitimde işbirliğini artırmak, şeffaflığı, kıyaslanabilirliği, transfer edilebilirliği, farklı ülkeler arasında farklı seviyelerdeki niteliklerin ve yeterliklerin tanınmasını teşvik eden bir kredi transfer sistemidir (CEDEFOP,2010).

ECVET'in temel amaçları bireylerin kazandıkları öğrenimlerini kabul etmek ve tanımak, bu kazanımların kullanımını gerçekleştirmek, kişinin niteliklerini yükseltmek, bir kredi sistemiyle bu gelişmeye yardımcı olmaktır. ECVET uluslararası hareketliliğin öğrenme çıktılarına (Ö.Ç) dayalı olarak mesleki eğitimde tanınmasını ülke sınırlarına bağlı olmaksızın kolaylaştırmayı hedefler. ECVET, Avrupalıların istihdamını arttıran ve HBÖ'ün teşvik edilmesine katkıda bulunan kredi transfer sistemidir. ECVET eğitim sistemleri ve sağlayıcıları arasında karşılıklı güven, şeffaflık ve bunlara ilaveten daha etkin yaygın ve serbest öğrenmenin tanınmasını sağlar. ECVET, mesleki eğitimde farklı gruplardan öğrencilere esnek öğrenim yollarıyla tüm öğrenimlerinin tanınmasını sağlayarak mesleki eğitimin daha cazip hâle getirilmesini sağlar. Böylece düşük vasıflı kişilere sağladığı meslek edinme ve geçmiş becerilerinin tanınmasıyla sosyal dışlanmanın azaltılması ve istihdamın artırılmasına katkıda bulunacaktır (CEDEFOP, 2016).

ECVET mesleki eğitimde Avrupa 2020 hedefleri için eğitimde kullanılan sınır ötesi işbirliğini arttıran stratejik çerçevenin güçlü bir aracıdır. Bu araç yetişkin ve genç Erişim Tarihi ECVET, yetişkinler ve genç öğrenenler için Avrupa'da Ulusal Yeterlilik Çerçevelerinin (UYÇ) geliştirilmesi ve doğrulama mekanizmalarından faydalanır. 2009 yılında Avrupa Komisyonu üye devletleri ECVET'i kademeli olarak uygulamaya almaya davet etmiştir. ECVET'in uygulama aşamaları 2012 yılına kadar hazırlık, kısa vadede kademeli uygulama; 2014 yılında Avrupa çapında değerlendirme; uzun vadede ise AYÇ'nin mesleki eğitimde tamamen uygulamayı içerir (CEDEFOP, 2010).

Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi

AYÇ farklı ülke ve sistemlerdeki yeterliliklerin daha anlaşılır ve açık olmalarını sağlamak için karşılaştırma aracıdır. Çeşitli ülkelerdeki UYÇ'leri ve sistemlerinin birbiriyle bağlantısını sağlayan Ortak Avrupa Referans Çerçevesi'dir. HBÖ bireylerin ülkeler arası hareketliliğini teşvik eder. Sistemdeki temel hedef, farklı ulusal veya sektörel yeterlilikler için ortak referans noktası oluşturmak ve bunun yanı sıra eğitim ve öğretimde öğrenciler arasında iletişimi kolaylaştırmaktır. Böylece ulusal ve sektörel seviyede yeterlilik çerçevelerinin ve sistemlerinin birbiriyle ilişkili olmaları sağlanarak vatandaşların sahip oldukları yeterliliklerin aktarılmasını ve tanınmasını kolaylaştırmaktır (Gözübüyük, 2013).

HBÖ için AYÇ, yeterliliklerin anlaşılması ve karşılaştırılması için geliştirilen HBÖ politika aracıdır. AYÇ; yeterliliklerin işverenler, bireyler ve kurumlar tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlayarak çalışanların ve öğrenenlerin yeterliliklerini diğer bir ülkede kullanabilmesinin

yolunu açmakta, ülkelerin yeterlilik sistemlerinin birbirleriyle bağlantısını sağlayan ortak karşılaştırma aracı işlevi görmektedir (MYK, 2017).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin (TYÇ) amacı; tüm öğrenme ortamlarında kazanılmış ve kalite güvencesi sağlanmış yeterliliklerin tanımlandığı, sınıflandırıldığı, yeterlilikler arasında geçiş ilişkilerinin belirlendiği ve HBÖ'nün desteklendiği bütünleşmiş bir yapı sunmaktır (Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, 2015). TYÇ, sekiz seviyeden oluşur. Her bir seviye, söz konusu seviyede yer alan yeterliliklerin ortak öğrenme kazanımlarını ifade eden bilgi, beceri ve yetkinlikten oluşan seviye tanımlayıcıları ile tanımlanır.

BULGULAR VE YORUM

Türkiye'de nüfus artışı, sermaye birikimi yetersizliği, kamu ve özel işletmelerin yatırımlarının yeterince arttırılamaması, yabancı sermaye yetersizliği, iş gücü niteliğinin modern işletmelerin ihtiyaçlarına uygun olmaması, mesleki eğitim-iş gücü piyasası arasındaki uyumsuzluk, hızlı teknolojik değişimler gibi nedenlerle istihdam sorunu ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin karşılaştığı gelişmeyi engelleyen faktörler arasında gerekli niteliklere sahip iş gücünün temin edilememesi de önemli bir rol oynamaktadır. (Kanca,2012)

Nitelikli iş gücüne sahip olmanın yolu iyi planlanmış mesleki eğitimden geçmektedir. Bireye belirli bir meslek alanıyla ilgili bilgi, beceri, alışkanlık kazandırmak ve bu alandaki yeteneklerini çeşitli yollarla geliştirmeyi amaçlamak, mesleki eğitimin temel amacını oluşturmaktadır. Mesleki eğitim ile bireylere daha fazla iş güvencesi daha yüksek gelir, mesleki ilerleme, kendi işini kurma, kendine güven ve saygının artması sağlanmaktadır. Ayrıca yoksullukla baş edebilme fırsatının oluşturulmasında da mesleki eğitimin önemli katkıları vardır. (Gür,2011)

Türkiye'de MTE veren resmi ortaöğretim kurumlarına öğrencilerin talebi her geçen gün azalmaktadır. Meslek liselerinin cazibesinin arttırılıp öğrenciler tarafından tercih edilen kurumlar hâline getirilmesi önemli bir zorunluluktur. MEB'in ortaöğretim sisteminde yaptığı son değişikliklerle ortaöğretim kurumlarına kayıt adrese dayalı hale getirilmiştir. Yeni kayıt sistemiyle öğrenciler tarafından tercih edilmesi beklenen MTAL'lerin bazı alanlarına öğrencilerin talebi giderek azalmıştır. Ayrıca Türkiye'de mesleki eğitim sisteminden yetişen öğrenciler işletmelerin ihtiyaç duyduğu nitelikli elaman ihtiyacını karşılayamamaktadır.

Avrupa Komisyonu üye ülkelerde eğitim ve kültür politikaları alanında kaynakların verimli kullanımı, diplomaların ve sertifikaların karşılıklı tanınması, yeterliliğe dayalı mesleki eğitim ve daha birçok alanda etkin bir işbirliği için Birlik ülkelerine ECVET'in etkin kullanımını tavsiye etmiştir. Bu bağlamda 2009 yılında Avrupa Komisyonu üye devletleri ECVET'i kademeli olarak uygulamaya almaya davet etmiştir. ECVET'in uygulama aşamaları 2012 yılına kadar hazırlık, kısa vadede kademeli uygulama; 2014 yılında Avrupa çapında değerlendirme; uzun vadede ise Avrupa Yeterlilik Çerçevesi'nde mesleki eğitimde tamamen uygulamayı içerir.

Şekil 2: ECVET'in Yıllar İçinde Kısmi Uygulanması

Kaynak: CEDEFOP, Necessary Conditions for ECVET Implementation

ECVET 2012-2014 yılları olarak belirlenen test ve uygulama sürecinde üye ülkeler tarafından test edilmiştir. Komisyon, CEDEFOP ve ECVET yararlanıcı grupları mevcut durumu ve uygulama sürecini içeren bir liste hakkında görüş birliğine varmışlardır. ECVET'in uygulanması için mevcut durumlar ve zorunlu yapılması gerekenler liste hâlinde düzenlenmiş olup, bu liste CEDEFOP 2011 ECVET İzleme Raporu'nda üye ülkelere sunulmuştur.

Komisyon tarafından tavsiye edilen ECVET önerisinin kabulünden bu yana Avrupa ve ülkeler düzeyinde mesleki eğitim paydaşları ECVET için zemin hazırlamaktadırlar. Bu durum MTE paydaşlarının ihtiyaçlarının karşılanması için önemli bir adımdır. ECVET'in uygulanması mesleki nitelikler sisteminin geliştirilmesi için gereklidir; fakat bu süreç oldukça karmaşık ve zordur. Özellikle MTE'in bütçe ile ilgili kısıtları nedeniyle uygulama sürecinde paylaşılan ortak stratejileri ve ECVET'i sahiplenmeye güçlü bir şekilde ihtiyaç vardır.(CEDEFOP,2010)

Elde edilen bu bulgulardan hareketle üst düzey eğitim yöneticileri, okul yöneticileri, akademisyenler, eğitim politikası belirleyicileri ve öğretmenler için ECVET bağlamında mesleki eğitimde bir model önerisi geliştirilmiştir.

Mesleki ve Teknik Eğitime Yönelik Bir Model Önerisi

Türkiye'de MTE veren resmi ortaöğretim kurumlarına öğrencilerin talebi her geçen gün azalmaktadır. Meslek liselerinin cazibesinin artırılıp öğrenciler tarafından tercih edilen kurumlar hâline getirilmesi önemli bir zorunluluktur. MTE alan öğrenci sayısı dikkate alındığında 2013-2014 öğretim yılından sonra resmi ortaöğretim düzeyi öğrenci sayısında azalma, özel ortaöğretimde düzeyinde ise artma görülmektedir. Bu yıllarda kapatılan dershanelerin temel liselere dönüşmesi ve sağlık alanında eğitim veren özel MTAL'lerindeki artış bu değişimin gerekçesi olarak görülmektedir (Sever, 2017).

ECVET bağlamında Mesleki Eğitimin yeniden yapılandırılması modeli şu kısımları kapsamaktadır.

1. Boyut: ECVET bağlamında mesleki eğitimde belgelendirme ve sertifikalandırma modeli,
2. Boyut: ECVET bağlamında mesleki eğitim yönetim modeli,

Mesleki eğitimde mevcut sertifikalandırma ve belgelendirme durumu Şekil 3’de gösterilmiştir. Bu şekle göre soldan 1. sütun örgün eğitime aittir. Mevcut durumda bireyin mesleki eğitimle elde ettiği mesleki yeterlilik seviye gösterge aracı sadece MTAL’lerinden alınan diplomalardır. Meslek lisesini başarıyla tamamlayan öğrenciler mesleki yeterliliklerini diploma ile göstermektedirler. Ara sınıflardan başarısızlığı veya başka nedenlerle ilişkisi kesilen öğrencilerin mesleki yeterliliklerini gösteren diploma dışında herhangi bir ara seviye gösterge aracı mesleki eğitim sisteminde mevcut değildir. MTAL’leri bakanlık merkez teşkilatında MTEGM bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedirler.

Üçüncü sütunda ise yaygın eğitim yoluyla elde edilmiş mesleki yeterlilikler gösterilmiştir. Yaygın eğitim kurumlarının tamamı bakanlık merkez teşkilatında HBÖ Genel Müdürlüğüne bağlı faaliyet yürüten HEM Halk Eğitim Merkezleri’dir. Bireyler HEM’lerden aldıkları kurslardan elde ettikleri sertifikalar ile mesleki becerilerini gösterebilmektedir; ancak HEM’den alınan sertifikaların mevcut hâliyle örgün eğitim kurumlarında tanınması ve doğrulanması mümkün olmamaktadır. Bunun yanında HEM’lerin özellikle teknik eğitim alanında atölye imkânları ve insan kaynakları oldukça sınırlıdır. Ayrıca bu belgelerin işletmelerde tanınırlığı istenen düzeyde değildir. Bu nedenle işletmeler tarafından talep edilen iş gücü niteliğinde HEM’lerden alınan sertifikalar seviye gösterge aracı olarak görünmeyip diploma zorunluluğu aranmaktadır.

Şekil 3: Mesleki Eğitimde Mevcut Belgelendirme ve Sertifikalandırma Durumu

Şekil 3’deki üçüncü sütun serbest öğrenmeyi temsil etmektedir. Bireyler geçmiş meslek deneyimlerinden edindikleri mesleki yeterliliklerini, ailelerinin yanında veya başka bir biçimde yaparak, uygulayarak kazandıkları mesleki deneyimlerini Meslek Eğitim Merkezleri MEM’e başvurup sınava girerek ustalık veya kalfalık belgesi şeklinde belgelendirmektedirler. Ustalık/kalfalık belgelerinin de işletmeler tarafından tanınırlığı istenen düzeyde değildir. Bu nedenle işletmeler tarafından talep edilen iş gücü niteliğinde MEM’den alınan ustalık/kalfalık belgeleri seviye gösterge aracı olarak görünmeyip diploma zorunluluğu aranmaktadır. (Demirer, 2019)

Türkiye’de mevcut mesleki eğitim sisteminde AYÇ’de olduğu gibi veya benzeri herhangi bir seviye tanımlayıcı gösterge bulunmamaktadır. Mesleki eğitim sistemi ders saatine dayalı olup tek yeterlilik göstergesi diploma ve ustalık/kalfalık belgeleridir. Bu nedenle mesleki eğitim sistemi sertifikalandırma için yeterli esnekliğe ve geçişlere uygun değildir. Ayrıca mevcut mesleki eğitim modelinde örgün, yaygın ve serbest öğrenme ile elde edilen eğitim kazanımları yatay ve dikey geçişlere izin verecek şekilde tasarlanmamıştır.

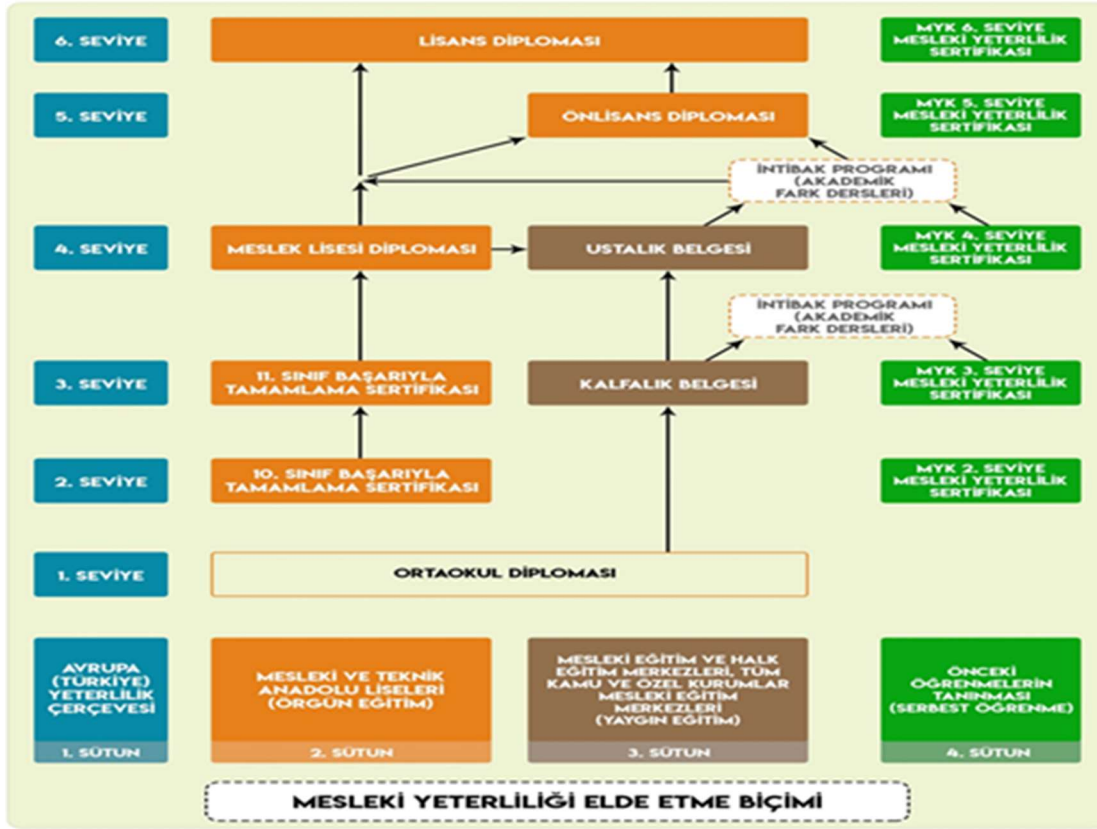
Ortaya konan model ve modelin birbiriyle olan ilişkileri Şekil 4’de bütüncül bir bakış açısıyla görselleştirilmiştir. Şekilde gösterilen modelde örgün eğitim (2.sütun) , yaygın eğitim (3.sütun) ve serbest öğrenme (4.sütun) ile elde edilen eğitim kazanımları yatay ve dikey geçişlere izin verecek şekilde tasarlanmıştır. Modelin içerdiği kazanımlardan biri Türkiye’de ECVET bağlamında MYK tarafından kurulmuş olan sınav ve belgelendirme merkezlerinin vermiş olduğu sertifikaları kapsamaktadır.

Şekil 4’de birinci sütunda sekiz seviyeli Avrupa yeterlilik çerçevesinin ortaöğretimle ilgili olan 6 seviyesi gösterilmiştir. Seviye 1 bireyin kendi kendine veya okul yoluyla elde ettiği okuma, yazma ve genel kültür seviyesini ifade etmektedir. Seviye 2’deki bir meslek alanı, mesleği icra edecek bireyin o meslek ile ilgili temel bilgi ve becerilere sahip olduğunu ifade eder. Seviye 2 bir meslek alanı için en temel yeterlilikleri gösterir ve elde etmek için çoğunlukla hiçbir önkoşulu yoktur.

Modelde birey bu seviyeye örgün eğitim, yaygın eğitim ve serbest öğrenim yoluyla ulaşabilir. Örgün eğitim yoluyla MTAL’ne başlayıp daha sonra başarısızlığı nedeniyle ayrılan öğrenciler için 10. sınıfı başarıyla tamamlamış olanlara aldıkları meslek derslerini ve yeterliliklerini gösteren seviye 2 mesleki yeterlilik belgesi düzenlenecektir. Modelde mesleki yeterlilik seviyesini yükseltmek isteyen bireylere önceki öğrenmelerini tanıyarak kalfalık veya MYK sınavına girerek Seviye 3’e çıkma imkânı sunulmuştur. Modelde seviye 3 mesleki yeterlilik seviyesine MTAL 11. sınıfı başarıyla ayrılma sertifikası, MEM kalfalık belgesi veya MYK’nın belgelendirme ve sınav merkezleri sınavlarını başarıyla tamamlayıp elde edilen sertifikaları ile ulaşılacaktır.

Modelde seviye 4 mesleki yeterlilik seviyesine MTAL diploması, MEM ustalık belgesi veya MYK’nın belgelendirme ve sınav merkezleri sınavlarını başarıyla tamamlayıp elde edilen sertifikaları ile ulaşılmaktadır. Modelde üst öğrenime devam etmek isteyen MYK yeterlilik sertifikası veya MEM’lerinden alınmış ustalık belgesi sahiplerinin intibak programını başarıyla tamamlayıp akademik fark derslerini verdikten sonra üniversite öğrenimlerine devam etmeleri öngörülmektedir. Bu yolla dikey geçişlerine olanak tanınmıştır. Modelde seviye 5 mesleki yeterlilik seviyesine üniversitelerin ön lisans diploması veya MYK’nın belgelendirme ve sınav merkezleri sınavlarını başarıyla tamamlayıp elde edilen sertifikaları ile ulaşılacaktır.

Şekil 4: ECVET Bağlamında Mesleki Eğitimde Belgelendirme ve Sertifikalandırma Modeli

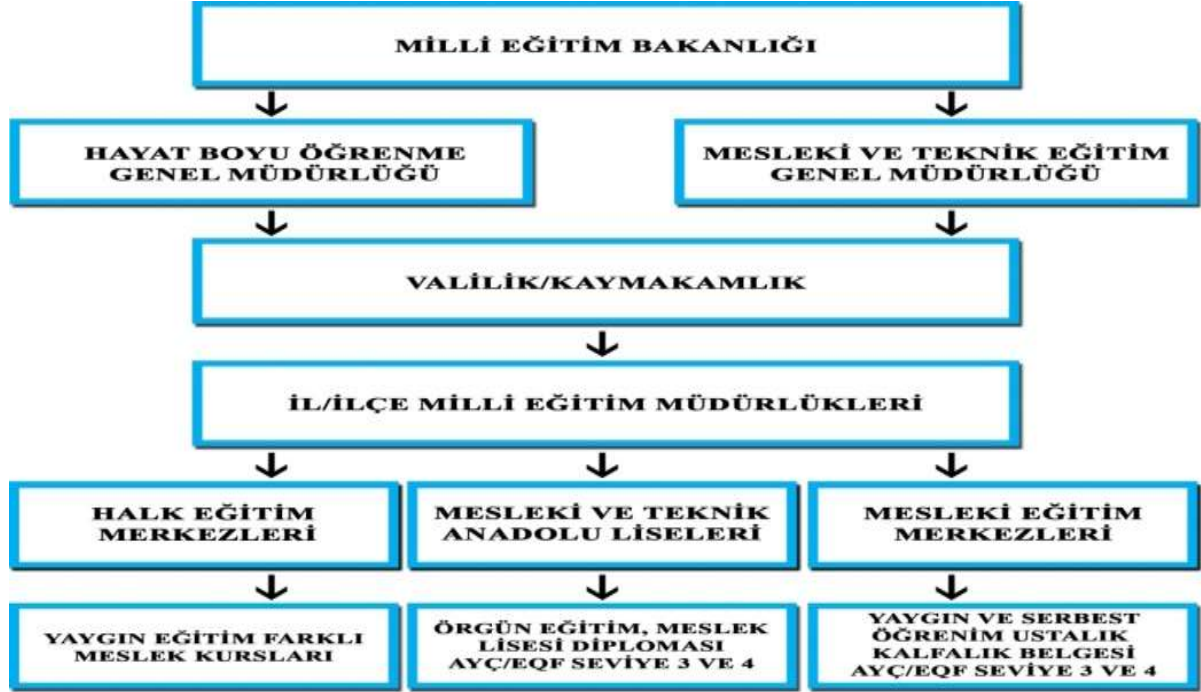
Şekil 4'deki modelde seviye 6 mesleki yeterlilik seviyesine üniversitelerin lisans diploması veya MYK'nın belgelendirme ve sınav merkezleri sınavlarını başarıyla tamamlayıp elde edilen sertifikaları ile ulaşılabacaktır. Modelde ustalık veya kalfalık belgesi sahibi bireylerin istedikleri takdirde mesleki bilgilerini artırıp dikey olarak yükselmelerine olanak tanınacaktır. Mevcut sistemde ustalık belgesi sahibi bireyler üst öğrenimlerine devam etmek için mesleki açık liseye devam edip akademik dersleri başarmak zorundadırlar. Getirilen model önerisi ile birey mesleki olarak ilerlemek istediği zaman MYK belgelendirme/sınav merkezleri veya MEM'e başvuru yapıp mesleki yeterlilik seviyesini kazanımlara dayalı olarak arttıracaklardır.

Mesleki Eğitimin Kurumlarının Yönetim Modeli

MTE'deki sorunlardan biride yönetim biçimidir. Mevcut hâliyle MTAL'leri, HEM ve MEM MEB bakanlık merkez teşkilatına bağlı olup merkezi yönetimin aldığı tüm kararları uygulamakla görevlidir. Bu anlamda mesleki eğitim kurumlarının bağımsız karar alabilme yetkileri oldukça kısıtlıdır. Bu kurumlardan HEM'leri HBÖ Genel Müdürlüğüne, meslek liseleri ve MEM'leri MTE Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet yürütmektedir. Bu durum mesleki eğitimde iki başlılığa neden olup yönetimde karışıklıklara neden olmaktadır. Bu iki genel müdürlüğe bağlı olarak faaliyet gösteren mesleki eğitim mevcut yönetim modeli Şekil 5'de gösterilmiştir. ECVET bağlamında MTE'nin yönetim modelinde iki genel müdürlük mesleki eğitimde kaynak israfını önlemek, çok başlılığı ortadan kaldırmak, mevcut kaynakların

verimli kullanımını sağlamak ve kurumlar arası seviye farklarını en aza indirmek amacıyla HBÖ Genel Müdürlüğü adı altında birleştirilecektir.

Şekil 5: Mesleki Eğitimde Mevcut Yönetim Modeli

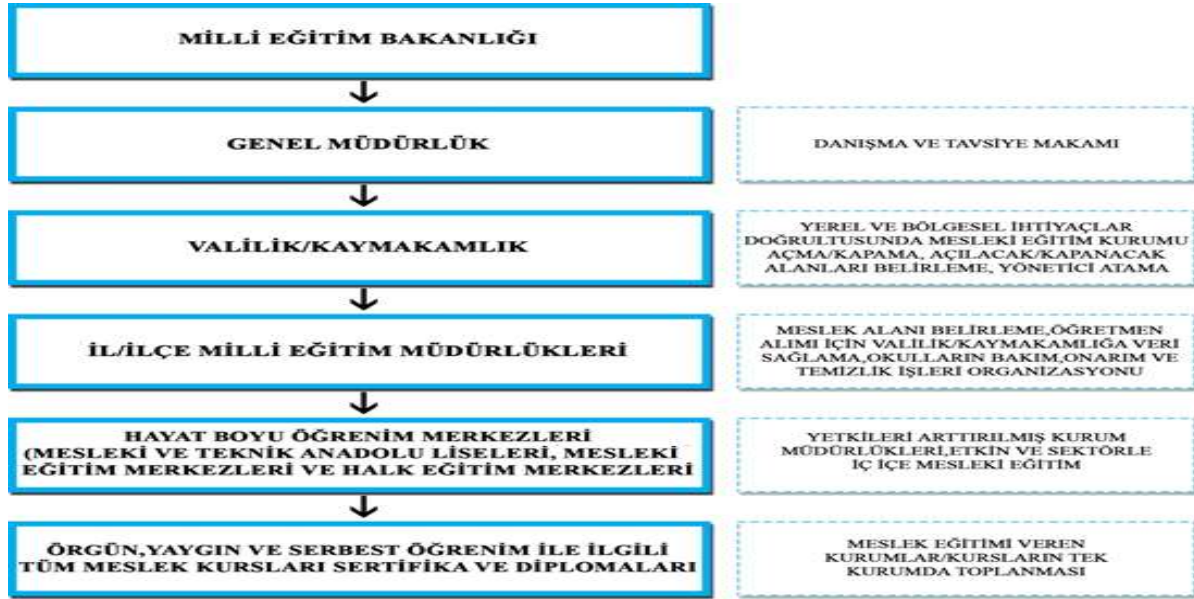

Kaynak: Model çalışması kapsamında araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Mesleki eğitimin ECVET ile uyumlu yönetim modelinde mesleki eğitim kurumları illerde valiliklere bağlanarak yerinden yönetim esas alınmalıdır. Bir okula herhangi bir meslek alanı açılacağı zaman yerinden yönetimin daha hızlı ve esnek yönetim sergileyeceği açıktır. Bu modelde şu an okulların bağlı bulunduğu MTE Genel Müdürlüğü tavsiye ve danışma makamı durumuna getirilip mevcut yetkilerinin tamamının valiliklere bırakılması öngörülmüştür. Modelde okulların fiziki durumlarının iyileştirilmesi, yeni okul açılması, bina bakım faaliyetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi esas alınmıştır.

Mevcut hâliyle MEB yaygın ve mesleki eğitim kapsamında meslek kursları açma yetkisi HEM'e bırakılmıştır. Özellikle MTE alanında açılacak kurslarla ilgili HEM'lerin hiçbiri mesleki eğitim kursu verebilecek atölye donanımına, araç gereç ve meslek dersi öğretmenine sahip değildir. Önerilen mesleki eğitimin ECVET ile Uyumlu Yönetim modelinde HEM'leri, MTAL'leri ve MEM'ler "Hayat Boyu Öğrenim Merkezleri" adı altında birleştirilmelidir. Yaygın ve mesleki eğitim kapsamında kurs açma yetkisi tek çatı altında toplanmalıdır. Şekil 6'de mesleki eğitimin ECVET ile uyumlu yönetim modeli gösterilmiştir.

Şekil 6: Mesleki Eğitim Kurumlarının ECVET ile Uyumlu Yönetim Modeli

Kaynak: Model çalışması kapsamında araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yeni eğitim yöntemlerinin en önemli özelliği sınıf kavramını ortadan kaldırması, toplumu eğitim ortamı haline getirmesi ve tüm eğitim kurumlarında (okullar, üniversiteler, işletmelerin eğitim birimleri vb.) benzer özellikler göstermesidir. Bunun yanı sıra bilgisayar destekli öğretimin de, eğitimin bireyselleştirilmesini sağladığını unutmamalıyız. Zaten, bilgisayar destekli öğretimde bilgisayar, bir dersin öğretiminde bir araç olarak kullanıldığı için; öğrenciler, bilgisayar başında kendi hızları ve yetenekleri doğrultusunda konuyu öğrenmektedirler. Başarı için öncelikle öğretmenlerin eğitilmesi, ders programlarının ve öğretim modellerinin değişmesi gerekmektedir (Altuncu, Salman ve Doğan 2009).

Bugünkü mesleki eğitim sisteminde sistemde meslek okullarında kazandırılan yeterliliklerle, sanayinin ihtiyaçları arasında ciddi farklar vardır. Eğitim programlarının bir kısmı dar uzmanlık alanlarına yönelmiştir. Dar beceri alanlarında eğitilen mezunlar kazanılan becerileri yan alanlara aktaramamakta ve bu da mezunların iş hayatına girmelerini zorlaştırmaktadır. Mevcut öğretim elemanlarının büyük bir bölümü pedagoji eğitimi almamıştır. Eğitim-öğretimi destekleyecek laboratuvar olanakları son derece kısıtlıdır. (Binici ve Arı, 2004)

Bu bölümünde araştırmadan çıkan sonuçlar özetlenerek uygulamaya dönük önerilerde bulunulmuştur. Araştırma kapsamında Türkiye’de mesleki eğitimde kullanılabilecek örgün, yaygın ve serbest öğrenmeyi bir bütünlük içerisinde ele alan Avrupa Mesleki Eğitimde Kredi Transfer Sistemi araçlarıyla uyumlu bir model geliştirilmiştir.

Önerilen modelle, Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerinde öğrenenlerin mesleki niteliklerini yükseltmek amacıyla örgün ve yaygın öğrenme ile MTE almasına ve serbest öğrenme ile kazanılan yeterliklerin tanınmasına, yeterliklerin biriktirilmesine ve taşınmasına olanak sağlanması hedeflenmektedir. Araştırma kapsamında ortaya konan model üç boyutta ele alınmıştır.

1. Ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim kurumlarının vermiş oldukları sertifika, diploma ve belgelerin ECVET bağlamında tanınması amacıyla bir model ortaya konmuştur. Geliştirilen modelle öğrenenlerin örgün, yaygın ve serbest öğrenme yoluyla elde ettikleri mesleki yeterliklerin tanınması, doğrulanması, biriktirilmesi ve bu kazanımların birlik üyesi ve aday ülkelerde kullanılabilmesine olanak tanıyacak sistematik bir yapı ortaya konmuştur. Bu kapsamda meslek lisesi diploması, ustalık belgesi ve Mesleki Yeterlik Kurumu (MYK) Seviye-4 sertifikası mesleki yeterlilikler açısından birbirine denk hâle getirilmiştir. Bu yolla diploma tek başına yeterlik tanıma aracı olmaktan çıkartılıp mesleki yeterliliklere dayalı sertifikalandırmanın tanıma aracı olarak kullanılması ortaya konmuştur. Mesleki olarak seviyesini belgelendirmek isteyen ve gerekli şartları taşıyan öğrenenler modelde kurulması önerilen Hayat Boyu Öğrenme (HBÖ) merkezlerinin düzenlediği sınavlara girerek mesleki yeterliğini belgelendirebilecektir. Önerilen modelle öğrenenler istedikleri/gereksinim duydukları zaman ECVET araçlarını kullanarak ilgi duyulan alanda yeterliklerini geliştirmek ve/veya güncellemek ya da serbest öğrenme ile edindikleri becerileri doğrulayabileceklerdir. Ayrıca bu niteliklerin bir kısmının yurtdışında (AB üye ya da aday ülkelerin birinde) edinilmesi ve Türkiye’de kabul edilmesinin de önü açılmıştır. Benzer şekilde Türkiye’de kazanılan yeterliklerin üye ve aday ülkelere transferi ve doğrulanmasında da kolaylık sağlanması öngörülmektedir.

2. Ortaya konan modelle MTE veren kurumların yönetsel yapısında ECVET’in uygulanmasına olanak tanıyacak şekilde esnek ve dinamik bir yapı oluşturulmuştur. Türkiye’deki MTE kurumları bakanlık merkez teşkilatında Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü adı altında birleştirilmesi önerilmiştir. Bu sayede mevcut kaynaklar verimli kullanılarak kaynak israfı (insan, teçhizat vd.) önlenerek ve farklı genel müdürlüklerin değişik uygulamalarından kaynaklı çok başlılık ortadan kalkacaktır. Ayrıca kurumlar arası uygulama farkları en aza indirilerek benzer eğitimleri veren kurumlar arasında eş güdüm sağlanması beklenmektedir. Bütün bunların gerçekleşmesi amacıyla MTE kurumları yeni bir merkezi yönetim anlayışına kavuşturulup bağımsız karar alabilme yetkilerini arttıracak yönetsel bir model belirlenmiştir. Bu çerçevede kurum müdürlerinin daha etkin olabileceği, ders kitaplarını seçebileceği, öğretim programlarını zenginleştirebileceği daha özerk okullar oluşturmasının yolları ortaya konmuştur.

Mesleki eğitimin ECVET ile uyumlu yönetim modeli ile halk eğitim merkezleri, mesleki ve teknik Anadolu liseleri ve mesleki eğitim merkezleri Hayat Boyu Öğrenim Merkezleri adı altında birleştirilmiştir. Bu kapsamda açılacak örgün ve yaygın öğretim kurslarını açma yetkisi tek çatı altında toplanarak kaynakların verimli kullanımı sağlanacaktır.

ECVET, Avrupa Birliği HBÖ programları içinde mesleki eğitimin özendirilmesi ve birliğin dünya ile bilim ve teknoloji alanında rekabet edebilmesi amacıyla ortaya konulmuş bir politikadır. Geliştirilen modelle Türkiye’nin ECVET araçlarını kullanarak HBÖ programlarına katılımın çalışan nüfus içinde %10 AB hedefine ulaştırılmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Bu çalışmanın bulguları ışığında ECVET araçlarının etkin kullanımı nelerin yapılması gerektiği ile ilgili uygulamaya dönük öneriler şunlardır;

1. Mesleki eğitimde ECVET araçlarının etkin kullanımı için ortaöğretimde uygulanan ders geçme sistemi kredili sisteme dönüştürülmesi değerlendirilmelidir. Ayrıca Mesleki eğitim

programlarındaki matematik, kimya ve fizik gibi akademik derslerin haftalık saatleri azaltılmalıdır.

2. Zümre öğretmenleri tarafından sektörün/bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen modülden ölçme ve değerlendirme sisteminde yer alması için MEB düzenlemeler yapmalıdır. Ayrıca işletmede staj yapan öğrenenlerin staj süreçleri ECVET çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek meslek dersi öğretmenlerinin görevleri yeniden tanımlanıp süreçte etkinlik sağlanmalıdır.

3. Hem öğretmen hem de öğrencilerin yabancı dil becerilerini geliştirecek önlemler alınmalıdır. Türkiye’de MTE sisteminin ECVET araçları kullanımına uyumunda önünde duran en önemli engellerden biri meslek dersi öğretmen ve öğrencilerinin yabancı dil sorunlarıdır.

4. Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı mesleki eğitim kurumları atölye ve laboratuvarları bağımsız akreditasyon kurumları tarafından akredite edilebilmelidir.

AÇIKLAMA

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesinde Prof. Dr. Nagihan Oktayer danışmanlığında Mustafa Demirer’in tamamladığı doktora tezinden üretilmiştir.

KAYNAKÇA

- Arslan Cansever, B. (2009). AB Eğitim Politikaları ve Türkiye’nin Bu Politikalara Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi, *International Online Journal Of Education Sciences*, 1(1), 224-225.
- Altuncı, Y.T. Salman, C. Doğan Z.M. (2009) *Mesleki Eğitimin Sorunları ve Yeni Model Arayışlar*. İnşaat Mühendisleri Odası Antalya Şubesi Sempozyumu, 317.
- Avrupa Birliği Antlaşması (2017). <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Binici, H. ve Arı, N. (2004). Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXIV(3), 383-396.
- Creswell, J.W. (2006). Araştırma Deseni. Ankara: *Eğiten Kitap Yayınlar*.
- CEDEFOP (2010). The development of ECVET in Europe. Luxembourg: Publication Office of the EU.
- CEDEFOP (2016). ECVET in Europe: Monitoring report. Luxembourg: Publication Office of the EU.
- CEDEFOP (2012). Necessary conditions for ECVET implementation. Luxembourg: Publication Office of the EU.
- Demirer, M. (2018). *Avrupa kredi transfer sistemi (ECVET) bağlamında Türkiye mesleki eğitiminin yeniden yapılandırılması* (Doktor Tezi). İstanbul Üniversitesi Avrupa Birliği Anabilim Dalı.
- Demirer, M. (2019). *Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECVET) Bağlamında Türkiye Mesleki Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: Öğretmenim Dergisi Yayınları.
- Gash,S. (1999). Effective literature searching for research. Aldershot: Gower Publishing Ltd.
- Gözübüyük, P.T. (2013). *Yaşam boyu öğrenme için ulusal yeterlilikler çerçevesi*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Uluslararası Eğitim Programları Bildirisi, Eskişehir.
- Gür, A. (2011). *Rekabet gücünün artırılmasında nitelikli işgücü ihtiyacı ve mesleki eğitim* (Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul.

- Kanca, O.C. (2012). Türkiye’de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2),18.
- Mendez, A.S. (2012). Quality Assurance in ECVET Mobility. EU Commision, *ECVET Magazine*, 10(2).
- Mesleki Yeterlilik Kurumu (2017). Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi. <http://myk.gov.tr/index.php/tr/avrupa-yeterlilikler-cercevesi> adresinden edinilmiştir.
- Sever, Y. (2017). *Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Mesleki Eğitimde Özelleştirmeye İlişkin Görüşleri*, Y.T.Ü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2015). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/11/20151119-26.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Uçar, C. ve Özerbaş, A. (2013). MTE’in Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, II (2), 242-243.
- Yıldırım, K. ve Şahin, L. (2015). Osmanlı’dan günümüze mesleki eğitimin gelişimi. Birleşik Metal-İş Sendikası. *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 1, 77-78.
- Yörük, S. ve Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye’de mesleki eğitim, F.Ü, *Sosyal Bilimler Dergisi*, XII (2), s. 299.